

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2021

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 10.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO, e lego YA A, YA B le YA C.

KAROLO YA A: Tekatlhaologanyo (30)

KAROLO YA B: Kakaretšo (10)

KAROLO YA C: Dibopego le melao ya tšhomišo ya polelo (40)

2. Badišiša ditaelo ka šedi.
3. Araba dipotšišo KA MOKA.
4. KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE e ngwalwe letlakaleng LE LEFSA.
5. Thalela mošomo wa gago ka morago ga KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
6. Dikarabo di nomorwe go swana le dipotšišo.
7. Tshela mothaladi ka morago ga karabo YE NNGWE le YE NNGWE.
8. Ela hloko mopeleto le tlhamego ya mafoko.
9. Nako ye e ukangwago:
KAROLO YA A: Metsotso ye 50
KAROLO YA B: Metsotso ye 20
KAROLO YA C: Metsotso ye 50
10. Ngwala ka bothakga ka mongwalo wo o bonalago.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**POTŠIŠO YA 1: TEKATHLAOLOGANYO**

- 1.1 Badišiša tekathlaologanyo ye e latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo ka yona.

SETŠWELETŠWA SA A**BOKAMOSO BO A ŠOMELWA**

1	Go na le mabaka a mantši ao a dirago gore batho ba tsenele dipapadi ka mehutahuta. Yo mongwe o rata go no itloša bodutu gore a ikhutše go hlwa a dutše a sa dire selo. Batho ba bangwe ba rata go itšhidulla gomme ba bona se se ka kgonega ge ba ka tsenela dipapadi ka go fapana. Yo mongwe a ka bona a na le bokgoni bja papadi ye itšeng gomme a rata go dira tšhelete ka yona.	5
2	Thembi Kgatlana ke lekgarebe la mengwaga ye 23. Yena o belegetšwe motsaneng wa Leratong Profentsheng ya Gauteng. Bjalo ka ngwana yo mongwe le yo mongwe o gotše a rata go bapala dipapadi tša go fapafapana. Lerato le la dipapadi le bonagetše a sa na le mengwaga ye 8. Ge a hlaloša o re o be a rata go bapala kgwele ya maoto le bašemane ba dithaka tša gagwe. O be a ipshina ka yona kudu ka gore ge a šetše a kitima ka yona go be go kwala <i>Pikinini</i> . Legowa le legolo le be le laetša ge ba kgahlwa ke mokgwa wa gagwe wa go bapala gomme se se ile sa mo hlohleletša le go feta.	10
3	Ge mengwaga e tšwela pele, mmagwe a bona ngwana a phegeletše go raloka kgwele ya maoto. Mokgekolo a ba a beta pelo ka seatla, a botšiša morwedi wa gagwe gore ke ka lebaka la eng a sa bapale kgwele ya diatla. Thembi a fetola ka lesego le boikokobetšo a re 'papadi ya mohuta wo mma, e tlile go ba bokamoso bjaka'. Baswana ba rerešitše ge ba re; mo go gatilego tlhako ya pele le ya morago e tlo gata. Ba boa ba re mabala a kgaka o gola kgakaneng. Gape go thwe tatago Thembi e be e le sebakadi se hlwahlwa sa kgwele ya maoto. Bao ba di dutšego kgauswi ba re, ge a be a e swere, o be o ka se mo amoge gabonolo. Mmagwe yena o be a kitima mabelo ebile a duma ngwana wa gagwe a mo latela. Thembi yena a tšea ka moka mabokgoni a batswadi ba gagwe.	15
20
25
4	Lekgarebe le le thomile go tsebega kudu ka morago ga go tsenela sehlopa sa basadi sa Mohlakeng, <i>Pama</i> . Ke mo a tšweleditšego bokgoni bja gagwe gona. Yunibesithi ya Pretoria e mmone go na moo gomme ya mo thwala go yo mo hlabolla go feta ka mokgwa wo a lego ka gona. E ile ya mo iša ka go <i>High Performance Centre</i> , ke moo go katišwago dinkgwete tša dipapadi. O be a na le mengwaga ye 13 ge a ralokela sehlopa sa ka fase ga 17. Ka morago ga ngwaga fela, ke ge a šetše a hlatlošetšwa go sehlopa sa ka tlase ga 20. Go se go ye kae ke ge a šetše a ralokela sehlopa sa naga sa Afrika-Borwa (Banyana Banyana). Go na moo a ntšha ka ga tšhwene ka ge a be a ipona gore mabati a bophelo a bulegile.	30
35

- 5 Afrika-Borwa e ipshina le go ikgantšha ka naletšana ye. Lekgarebe la go tseba seo le se nyakago. Lekgarebe la go se tšokatšokišwe ke maemo afe goba afe. Ge le tsena ka lepatlelong, go a senyega. Ke ka lebaka la leoto la gagwe ge sehlopa sa Banyana Banyana se ile sa kgona go tsenela mogopo wa lefase wa FIFA. Ge sehlopa se fihla France, **kgankga e ile ya ja nkgawane**. Thembi a nweša ntlha ya mathomo ya sehlopa sa bona *thonamenteng* yeo. 40
- 6 Le ge Banyana Banyana e se ya fenywa mogopong wo, ba ile ba tloga France ba kgotsofetše. Ge e le Thembi yena o ile a ikhwetša a le maaroganong a ditsela ka ge dinaga tše dintši di mo nyaka gore a tle a ba bapalele. Batho ba ile ba makala ge Thembi a kgetha go yo bapalela sehlopa sa Beijing BG Phonix kua China. Ge a araba dipotšišo ka kgetho ya gagwe, o ba fetotše ka gore o nyaka go ipona e le yo mongwe wa ba tšea karolo kgolong ya naga yeo. Ga bjale o bapalela dihlopa tša Houston Dash go la Amerika, sa Beijing BG Phoenix le sa Benfica re sa lebale le sa Banyana Banyana. 50

[Amantšwe go tšwa go inthanete: www.sowetanlive.co.za/sport/soccer]

- 1.1.1 Efa mengwaga ya Thembi Kgatlana go ya ka setšweletšwa se. (1)
- 1.1.2 Ke lefelong le profentsheng efe fao Thembi a belegetšwego gona? (2)
- 1.1.3 Go ya ka TEMANA YA 1 ke mabaka afe ao a felago a dira gore batho ba tsenele dipapadi? Tšweletša A MARARO. (3)
- 1.1.4 Efa dihlopa TŠE THARO tšeo Thembi a di bapalelago go ya ka TEMANA YA 6. (3)
- 1.1.5 Ke eng seo se ilego sa lemoša Thembi gore o na le bokgoni kgweleng ya maoto? (1)
- 1.1.6 TEMANENG YA 4 tšweletša diema TŠE PEDI o be o fe tlhalošo ya se sengwe le se sengwe. (4)
- 1.1.7 Tšweletša tswalano gare ga kgwele ya maoto le papadi ya mabelo. (1)
- 1.1.8 Mebolelwana ye e tšweletša eng?
(a) Go ntšha ka ga tšwhene
(b) Kgankga ya ja nkgawane (2)
- 1.1.9 Naa o gopola gore ke eng seo se bego se dira gore mmago Thembi a nyake ge ngwana wa gagwe a ka raloka kgwele ya matsogo? (2)
- 1.1.10 Ngwala akhronimi ye 'FIFA' ka botlalo. (1)

- 1.1.11 Ke ponelopele efe yeo o bago le yona ka morago ga go bala lefoko le?
'Lekgarebe la go se tšokatšokišwe ke selo.' (2)
- 1.1.12 Maikutlo a gago ke afe mabapi le kgetho ya Thembi ya go bapalela sehlopa sa Phoenix? Fahlela. (2)

1.2 Lebeledišiša seswantšho se se latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo ka sona.

SETŠWELETŠWA SA B

[E amantšwe go tšwa go inthanete: www.health.co.za]

- 1.2.1 Kgetha karabo ya maleba. Lefelo la seswantšhong se ke la kae?
A Phapošing ya borobala.
B Phapošing ya bookelo.
C Phapošing ya boralokelo.
D Phapošing ya go bala. (1)
- 1.2.2 Tiišetša karabo ya gago go 1.2.1 ka go fa mohlala. (1)
- 1.2.3 Moya wo o fokago mo seswantšhong se ke wa mohuta mang?
Fahlela karabo ya gago. (2)
- 1.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI efa molaetša wo o tšweletšwago ke seswantšho se? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**POTŠIŠO YA 2**

Akaretša temana ye e latelago o tšweletše ditsela tšeo diruiwaratwa di ka hlokomelwago ka gona.

DITAELO

1. Kakaretšo e ngwalwe ka mokgwa wa dintlha tše 7.
2. Kakaretšo e be mantšu a magareng ga 60 le 70.
3. Šomiša mantšu A GAGO.
4. Bontšha palo ya mantšu mafelelong a kakaretšo.

SETŠWELETŠWA SA C**DIRUIWARATWA DI BOHLOKWA MAPHELONG A BATHO**

Diruiwa di ka mehutahuta. Go na le diruiwa tša ka malapeng le tšeo go phelwago le tšona kgauswikgauswi. Diruiwa tša kgauswi kudu le motho di bitšwa diruiwaratwa. Diruiwa tša mohuta wo di nyaka lerato gore di ikwe di le gae. Ka mantšu a mangwe lerato le, le dira gore le tšona di re rate. Go bontšha gore di hwetša lerato la mmakgonthe, di kitimela beng ge di ba bona. Tšona di direlwe madulo ao a hlwekišwago ka mehla. Ka mehla di fepše ka tshwanelo go tiišetša lerato leo. Bjalo ka bana di hloka go hlapišwa.

Mo kgolong ya tšona di na le go swarwaswarwa ke se le sela. Ge di swerwe ke malwetši di išwe dingakeng tša diphoofole go hlahlobja le go alafša. Bjalo ka batho, diruiwaratwa di fela di ekwa bodutu. Ka go realo di hloka go fela di bona beng kgauswi. Go dula felo gotee, ga go bose, ka fao di nyaka go fela di bethwa ke phefo. Go sepelasepela le tšona go di fa monyetla wo mogolo go ka ipshina ka lerato la beng. Ka go realo ke moo o tlo go bona bohlokwa bja diruiwaratwa. Di tlo ntšha mokgwa ka go leta beng le dithoto tša bona.

[Boithamelolo]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO**POTŠIŠO YA 3: PAPATŠO**

Lebeledišiša papatšo ye gomme o arabe dipotšišo tša go e latela.

SETŠWELETŠWA SA D

- 3.1 Ke eng seo se bapatšwago mo? (1)
- 3.2 Sebapatšwa se se lebišitšwe go bomang? (1)
- 3.3 Efa batšweletši ba sebapatšwa se. (1)
- 3.4 Fonte ye kgolo mo papatšong ye e šomang? (1)
- 3.5 Kgetha karabo ya maleba.
'boletaleta' bo šomišitšwe go ...
- A jabetša bareki.
B hlohleletša bareki.
C dumiša bareki.
D kgantšhetša bareki. (1)
- 3.6 Tšweletša *slogan* papatšong o be o fe le molaetša wa sona. (2)
- 3.7 Tšhomišo ya leswao la tlabego papatšong le tšweletša eng? (1)
- 3.8 O bona bareki ba ka rata go reka setšweletša se? Fahlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: KHATHUNI

Lebeledišiša khathuni ye le mantšu a yona gomme o arabe dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA E

[E amantšwe go tšwa go inthanete: gender at work]

- 4.1 Efa dilo TŠE PEDI tšeo di laetšago gore ditiragalo tša khathuni ye di diragala mosegare. (2)
- 4.2 Lefelo la ditiragalo tša khathuning ke lefe? Fahlela. (2)
- 4.3 Laetša mabaka A MABEDI ao a laetšago gore motho yo o bolela ka lešata. (2)
- 4.4 Khathuni ye e mabapi le:
- A Kgatelelo ya mošomo.
 - B Boiketlo mošomong.
 - C Go ja mošomong.
 - D Go bolela mošomong.
- Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.5 Ka dintlha TŠE PEDI efa thuto yeo e tšweletšwago ke khathuni ye. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 5: SENGWALO

- 5.1 Bala sengwalo se sa ka tlase ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETŠWELETŠWA SA F

Ga se gantši batho ba dumela **diphošo** tša bona. Yo o sola yola, sebakeng sa gore yo mongwe le yo mongwe a itekole. Madimetša ke mošemane wa go homola kudu. Dithaka tša gagwe di mo namela di fologa. Go kgotlelela le dihlong tša gagwe di be di boloaiša pelo.

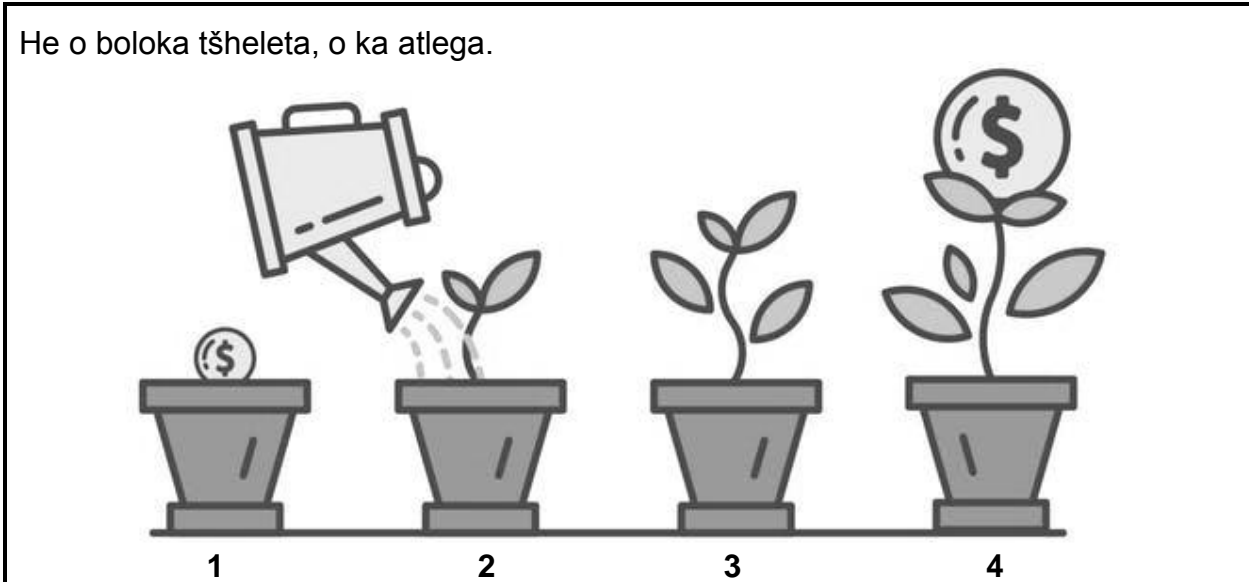
Ge ba raloka le dithaka tša gagwe o be a bontšha a ipshina kudu. O be a 5
tshwenywa ke ge a ka bona ba thoma go bethana ka dikgati le go fošana ka
maswika. Nnete ke gore o be a le kotsi kudu ka tšona. O be a ka se go
phošé le ge o ka rata. Ke ka fao a bego a sa rate ge ba raloka ka tsela yeo.
O rile ge a bona Mandisa a phegeletše go mo foša ka maswika, a befelwa
bjalo ka tau e amogilwe tawana. Gatee fela ke ge Mandisa a ruthagane fase 10
go lliwa sa mmaijoo! Go na moo gwa hloka wa phošo. Yo a bona yola phošo.
Nnete ke gore bobedi bja bona ba na le phošo.

[Boitlhamelo]

- 5.1.1 Ngwala lefoko la 1 ka lebaka la lebjale. (1)
- 5.1.2 TEMANENG YA 2 tsopola leamanyi o be o bolele le mohuta wa lona. (2)
- 5.1.3 Kgetha karabo ya maleba.
Madimetša ke mohlala wa (leinakgopolo/leinaina.) (1)
- 5.1.4 Tsopola mmolelwana wo o laetšago gore Madimetša ba be ba raloka ka yena. (1)
- 5.1.5 'Mmaijoo' ke lelahlelwa. Tšweletša mošomo wa lona go ya le ka mo le šomišitšwego ka gona TEMANENG YA 2. (1)
- 5.1.6 Efa lelatodi la lentšu le 'thoma' o be o le šomiše lefokong. (2)
- 5.1.7 Laetša mošomo wa dihlogo tšeo di kotofaditšwego TEMANENG YA 1. (2)
- 5.1.8 Šomiša lentšu le 'fela' lefokong bjalo ka:
(a) Lediri (2)
(b) Lethuši
- 5.1.9 TEMANENG YA 2 go na le leba. Lengwale o be o tšweletše gore ke la mohuta mang. (2)

- 5.2 Lebelela seswantšho se le mantšu a sona gore o tle o kgone go araba dipotšišo tšeo di latelago.

SETŠWELETŠWA SA G

[E amantšwe go tšwa go inthanete]

- 5.2.1 Efa botee bja leswao leo le tšwelelago go 1 le 4. (1)
- 5.2.2 Ke lediri lefe leo le tšwelelago go poto ya 2? (1)
- 5.2.3 Efa modirišo wo o tšweletšwago ke lefoko la seswantšhong se. (1)
- 5.2.4 Lehlalošetšagotee la 'atlega' ke:
- A Phologa
- B Tšwelela
- C Kgona
- D Tšheletša (1)
- 5.2.5 Phošolla lefoko le:
- 'He o boloka tšheleta, o ka atlega.' (2)
- [20]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80